

ПРОБЛЕМА ТЕХНОЛОГІЇ СУГЕСТИВНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ

Технологізація педагогічного процесу - це тенденція його розвитку, спрямована на підвищення ефективності освітнього процесу, гарантію досягнення учнями запланованих результатів навчання. Педагогічна технологія спирається на певні закони й закономірності педагогіки, які знаходяться в основі її наукової бази.

У педагогічній літературі існують чотири основних підходи до поняття педагогічної технології, а саме: 1) технологія визначається як дидактична концепція, частина педагогічної науки (Б.Т. Лихачов, П.І. Підкасистий, М.О. Чошанов та ін.); 2) як педагогічна система (В.П. Беспалько, В.В. Гузеєв та ін.); 3) як педагогічний процес (У.С. Безрукова, М.М. Левіна, В.Д. Симоненко та ін.); 4) як процедура (алгоритм) діяльності вчителя й учнів (В.М. Ченців, В.В. Сериков, В.О. Сластьонін та ін.).

Найбільш близьким до нашого розуміння є погляд на педагогічну технологію як процедуру діяльності учасників педагогічного процесу. З точки зору такого погляду, педагогічна технологія - це впорядкована сукупність дій, операцій і процедур, які інструментально забезпечують досягнення прогнозованого результату в умовах освітнього процесу. Тому педагогічна технологія представлена також сукупністю методів, прийомів навчання, які гарантовано приводять до заданого результату.

Питання про місце, що займають технології в сучасній педагогіці, не є однозначно вирішеним. Рішення про місце технологій залежить від того, яке значення вкладається в це поняття.

Якщо розглядати технологію як *частину науки*, що вивчає способи навчання, виховання й розвитку дитини, то можна представити її місце в такий спосіб: педагогічна теорія – педагогічна технологія – педагогічна практика. Тобто педагогічна технологія є як би сполучною ланкою між теорією й практикою. Для того, щоб використовувати теоретичні положення в практиці, їх потрібно перетворити в технологію, тобто розписати у вигляді процесуально-діяльнісних процедур.

Якщо розглядати технологію на рівні *освітньої установи*, то вона буде охоплювати весь процес від постановки мети до діагностики результату. Інакше кажучи, технологія у такому розумінні являє собою частину педагогічної системи школи (освітньої установи), сукупність способів рішення педагогічних задач загальної або професійної освіти.

Якщо розглядати технологію на рівні діяльності окремого вчителя, то вона буде *виступати як спосіб цієї діяльності, що дає високий результат*. Найпоширенішим є саме таке тлумачення педагогічної технології. При цьому визначаються наступні критерії технологічності педагогічної діяльності вчителя: 1) діагностично задана мета; 2) подання досліджуваного змісту у вигляді системи пізнавальних і практичних задач із орієнтирами й способами їхнього рішення; 3) досить жорстка логіка етапів засвоєння матеріалу; 4) адекватна попереднім параметрам система способів взаємодії на кожному етапі учасників навчального процесу один з одним і з інформаційною технікою; 5) особистісно-мотивоване забезпечення діяльності вчителя й учня (вільний вибір, креативність, змагальність, життєвий і професійний зміст); 6) визначення меж припустимого відступу від алгоритмічної й від вільної, творчої діяльності вчителя; 7) застосування в навчальному процесі новітніх засобів і способів подання інформації (В.О. Сластьонін).

Технологія сугестивно-педагогічного впливу на рівні діяльності окремого вчителя також може розглядатися як упорядкована сукупність дій, операцій і процедур, які інструментально забезпечують

досягнення сугестивно-педагогічного результату в умовах освітнього процесу. Розглянемо етапи сугестивно-педагогічного впливу в процесі рішення сугестивно-педагогічних задач.

У структурі сугестивно-педагогічного впливу, як процесу рішення сугестивно-педагогічних задач, доцільно виокремлювати наступні етапи: 1) орієнтовний етап; 2) виконавський етап; 3) контрольно-оцінний етап.

У структурі орієнтовного етапу сугестивно-педагогічного впливу необхідно розрізнити наступні процеси: а) постановку мети сугестивно-педагогічного впливу; б) формування моделі суб'єктивно значимих умов сугестивно-педагогічного впливу; в) розробку програми сугестивно-педагогічного впливу.

У структурі виконавського етапу сугестивно-педагогічного впливу можна розрізнити такі процеси: а) установа рапорту між викладачем-сугестором і учнем-сугерендом (учнями-сугерендами); б) підвищення сугестивності учня-сугеренда (учнів-сугерендов); в) проведення викладачем-сугестором змістовних навіювань.

У структурі контрольно-оцінного етапу сугестивно-педагогічного впливу необхідно розрізнити наступні процеси: а) контроль і оцінку реальних результатів сугестивно-педагогічного впливу; б) підтвердження екологічності результатів сугестивно-педагогічного впливу; в) корекцію компонентів сугестії в структурі процесу сугестивно-педагогічного впливу.

Основним засобом, через який здійснюється реалізація як педагогічних, так і сугестивно-педагогічних задач навчання й виховання, є педагогічне (зокрема - сугестивно-педагогічне) спілкування. При цьому простежується наступний зв'язок між педагогічними й комунікативними задачами: 1) спочатку педагог здійснює постановку педагогічної задачі; 2) педагогічна задача конкретизується через систему методів навчання або виховання, вибраних для рішення зазначеної задачі; 3) далі методи навчання або виховання, які вибрані педагогом, реалізуються в системі адекватних комунікативних задач; 4) реалізація комунікативних задач забезпечує запланований педагогічний вплив.

Таким чином, комунікативна задача є та ж педагогічна задача, але переведена на мову комунікації. У той же час комунікативна задача, відображаючи задачу педагогічну, носить допоміжний, інструментальний стосовно неї характер. Тому при розробці технології конкретного сугестивно-педагогічного впливу необхідно розуміти також сугестивно-комунікативні способи його реалізації.

Прийнято розрізнити загальні комунікативні задачі майбутньої комунікативної діяльності, які, як правило, плануються заздалегідь, і поточні комунікативні задачі, які виникають у ході педагогічної взаємодії. Загальні комунікативні задачі мають такі цілі, як оповідання (повідомлення) і спонування. Тому в процесі рішення загальних комунікативних задач педагог реалізує дві основні комунікативні цілі: передати учням повідомлення або впливати на них, тобто спонукати до дії.

На наш погляд, при рішенні сугестивно-педагогічної задачі реалізація сугестивно-комунікативних задач пов'язана головним чином з виконавським етапом сугестивно-педагогічного впливу. Тому в структурі виконавського етапу сугестивно-педагогічного впливу необхідно розрізнити наступні загальні сугестивно-комунікативні задачі: 1) встановлення рапорту між викладачем-сугестором і учнем-сугерендом (учнями-сугерендами); 2) підвищення навіюваності учня-сугеренда (учнів-сугерендів); 3) проведення викладачем-сугестором змістовних навіювань.

У цілому рішення такої загальної сугестивно-комунікативної задачі, як побудова рапорту між сугестором і сугерендом, відбувається у формі комунікативного підстроювання й ведення стосовно різних реальностей останнього. Зокрема, рапорт (підстроювання й ведення) може бути здійснений у процесі реалізації поточних

вербальних і невербальних сугестивно-комунікативних задач стосовно наступних феноменів: 1) певних аспектів зовнішньої поведінки сугеренда (пози, спрямованості уваги, сприйнятливості до зовнішніх подразників, словесних висловлювань тощо); 2) внутрішніх процесів сугеренда (емоцій, репрезентативних систем); 3) постійних індивідуальних стереотипів сугеренда (індивідуального стилю самопрояву, концептуальних метафор, навичок і умінь, проблемних стереотипів).

При рішенні такої загальної сугестивно-комунікативної задачі, як підвищення сугестивності учня-сугеренда (учнів-сугерендов), можуть бути реалізовані, зокрема, такі поточні сугестивно-комунікативні задачі, як: 1) техніка вбудованої метафори («подвійної, потрійної спіралі»); 2) бесіда сугестора з іншими людьми (або розповіді про інших людей) у присутності сугеренда; 3) техніка аналогового маркування («аналогового позначення», «вставленого повідомлення», «схованої команди»); 4) постановка питань, які вимагають несвідомого пошуку; 5) техніка активізації репрезентативних систем сугеренда тощо.

При рішенні такої загальної сугестивно-комунікативної задачі, як проведення викладачем-сугестором змістовних навіювань, можуть бути реалізовані наступні поточні сугестивно-комунікативні задачі: 1) прямі педагогічні навіювання; 2) непрямі педагогічні навіювання.

Прямі педагогічні навіювання можуть розглядатися у двох аспектах: 1) в аспекті комунікативного впливу на емоції, установки, неусвідомлювані мотиви сугеренда (у формі сугестивних наставлянь сугестора); 2) в аспекті комунікативного впливу на компоненти поведінки сугеренда (у формі сугестивних команд і наказів сугестора). Пряме навіювання може бути імперативним і мотивованим. Найважливішими комунікативними формами прямого навіювання виступають: «позитивні навіювання», «негативні навіювання», «конкретні навіювання», «загальні навіювання».

Непрямі педагогічні навіювання характеризуються або неясністю мети для сугеренда, або відсутністю прямої спрямованості на того, хто є дійсним об'єктом впливу. При цьому зміст непрямой сугестії включаються сугестором у повідомлювану інформацію в схованому, замаскованому виді. Найважливішими комунікативними формами непрямого педагогічного навіювання виступають: «складне навіювання», «пресуппозиція» «трюїзм», «негативні парадоксальні навіювання», «подвійне зв'язування, або вибір без вибору», «навіювання, пов'язані з часом», «парадоксальні навіювання», «мобілізуєчі навіювання», «відкриті навіювання», «комплементарні навіювання» тощо.